

sonra Resûlullah'ın zekât âmîli Mezhic kabilesine gelince onu evinde misafir etti, arkasında namaz kıldı ve zekâtını ödedi. Bu arada, Hz. Peygamber'in zekât alırken malların en iyisini veya en kötüsünü almamasına dair âmîle verdiği tâlimatı içeren mektubu onun elinde görüp okudu (Taberânî, VII, 92). 11. yılın Rebülevvel ayı başlarında (Mayıs 632 sonları) Resûl-i Ekrem ile görüşmek için Medine'ye doğru yola çıktysa da Resûl-i Ekrem'in defnedildiği gün şehre ulaşabildi. Medine'de Hz. Ömer'in evinde misafir kaldı. Süveyd'in, Hz. Peygamber'le görüştüğüne ve kendisinden rivayette bulunduğu daha çok biyografî eserlerinde yer alan rivayetlerin zayıf râviler tarafından ona nisbet edildiği belirtilmiştir (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 70-71).

Süveyd, Hulefâ-yi Râşidîn'le ve diğer sahâbîlerle iyi ilişkiler kurdu, onların ilminden yararlandı. İyi kılıç kullanan cesur bir kişi olması sebebiyle Irak ve Suriye'nin fetihinde, özellikle Yermük (15/636) ve Kâdisiye (15/636) meydan muharebelerinde yararlık gösterdi. Kâdisiye Savaşı günlerinde karşılaşılan bir aslıandan herkesin korkup kaçtığı gibi görünce aslanı bir kılıç darbisiyle öldürdü (İbn Abdülber, II, 679). Hz. Ömer'in Câbiye'de okuduğu ünlü hutbeyi dinledi (16/637), Siffin Savaşı'nda (37/657) Hz. Ali'nin yanında yer aldı. Daha sonra Kûfe'ye yerleşen Süveyd, Emevîler döneminde muhtemelen idarecilerle anlaşamaması sebebiyle zühhd hayatına yöneldi, siyasî ve dünyevî işlerle ilgilenmedi (Ebû Nuaym, IV, 176). İlerleyen yıllarda 120 yaşlarında olduğu halde yürüyerek camiye gider, namazlarını cemaatle kılar, cuma ve teravih namazı kıldırırdı. Haccâc ile arası iyi olmadığı için onunla karşılaşmamaya çalışırdı. Süveyd 80 (699) yılında Kûfe'de vefat etti. Ölümünün 81 veya 82'de olduğu, vefatından önce yakınlarına vasiyetini yazdığını, iki kat elbisesinin kefen olarak kullanılmasını, cenazesine kadınların iştirak etmemesini, defnedildikten sonra üzerine süslü kabir yapılmamasını istediği belirtilmektedir.

Zehebî'nin imam, önder ve itibar sahibi bir kişi olarak nitelediği Süveyd b. Gafele (*A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 69) hadis rivayetinde sika, sebt ve mütkün olup güvenilirliği konusunda ittifak bulunmaktadır. *Kütüb-i Sitte* müelliflerince tahrîc edilen rivayetlerini Hz. Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Bilâl-i Habeşî, Übey b. Kâ'b, Abdullah b. Mes'ûd, Ebû Zer el-Gıfârî, Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib gibi sahâbîlerden almış, kendisinden Kûfe Kadısı Selmân b. Rebîa, Ab-

durrahman b. Ebû Leylâ, Nehâî, Şa'bî, Habîb b. Yesâr, Talha b. Musarrif, Abdullah b. Şerîk el-Âmirî ve Seleme b. Kûheyl gibi tâbîiler rivayette bulunmuştur. Hadis rivayeti yanında fetvalarıyla da bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 68-70; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 142-143; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 427; Fesevî, *el-Ma'ârif ve't-târîh*, I, 226, 227, 232, 235; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi), Beyrut 1405/1985, VII, 91-92; Ebû Nuaym, *Hilye*, IV, 174-178; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), II, 679-680; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), II, 340-341; Nevevî, *Tehzîb*, I, 240-241; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XII, 265-269; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 69-73; a.m.f., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 53; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 227-228, 270; a.m.f., *Tehzîbü't-Tehzîb*, Beyrut 1404/1984, IV, 244-245; Abdüsettar eş-Şeyh, *A'lâmü'l-huffâz ve'l-muhaddisîn*, Dimaşk-Beyrut 1417/1997, III, 444-456.

MEHMET EFENDİOĞLU

SÜVEYDÎ, Ali b. Muhammed Saîd

(علي بن محمد سعيد السويدي)

Ebû'l-Meâlî Ali b. Muhammed Saîd
b. Abdillâh b. el-Hüseyn
es-Süveydî el-Bağdâdî eş-Şâfiî
(ö. 1237/1822)

Hadis ve fıkıh âlimi, tarihçi ve edip.

1170 (1757) yılında Bağdat'ta doğdu. İlk öğrenimini babasından yaptı. Daha sonra uzun bir süre amcası Abdurrahman'ın talebesi oldu ve büyük bir ihtimalle ondan icâzet aldı. Bağdat râvisi ve Irak âlimi diye tanınan dedesinin Sâmerâ'dan Bağdat'a göç ettiği ve soyunun bölgede birkaç nesil ulemâ ailesi olarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Süveydî bir müddet Bağdat'ta kaldı, ardından Dimaşk'a gitti ve öğrenimini burada sürdürdü. Hocaları arasında Şam muhaddislerinden Muhammed b. Abdurrahman el-Küzberî ve muhaddisler şeyhi olarak bilinen Hâfız Murtazâ ez-Zebîdî gibi âlimler yer alır. Süveydî'nin Hâlid el-Bağdâdî yoluyla Nakşibendî tarikatına intisap ettiği belirtilir.

Dimaşk'ta birçok öğrenci yetiştiren, ömrünün sonlarına doğru yeniden Bağdat'a dönen Süveydî'nin bu dönemdeki öğrencileri arasında Muhammed Cemil eş-Şattî'nin büyük dedesi Hasan b. Ömer eş-Şattî, Bağdat müftüsü Şehâbeddin Mahmûd el-Âlûsî, Bağdat Valisi Kölemen Dâvud Paşa gibi şahsiyetler zikredilmektedir. Vezir Küçük Süleyman Paşa'nın iltifatını kazanan Süveydî devrin iktidarından büyük ilgi gördü. Muhammed Emîn, Muhammed Sâlih, İsmâil ve Mahmûd adın-

da dört oğlu olduğu, bunlardan Muhammed Emîn'in babasından öğrenim görenek onun ilmî çevrelerdeki şöhretini devam ettirdiği bilinmektedir (Mahmûd Şukrî el-Âlûsî, s. 79). Tekrar Dimaşk'a giden Süveydî 27 Receb 1237 (19 Nisan 1822) tarihinde orada vefat etti ve Kâsiyûn tepesindeki mezarlığa defnedildi. Onun hakkında birçok mersiye yazılmıştır (a.g.e., s. 77-79; M. Cemil eş-Şattî, s. 180).

Kaynaklarda Süveydî'nin hadisin yanı sıra diğer İslâmî ilimlerde ve edebiyatta zengin birikim ve yeteneğe sahip bulunduğu, hâfızasının ve anlatımının güçlü olduğu, erdemli bir hayat yaşadığı, bölgede halk tabakası ve seçkinler tarafından çok sevildiği belirtilmektedir. Öğrencisi Şehâbeddin Mahmûd el-Âlûsî'nin *Nüzhetu'l-elbâb* adlı eserinde "Ehl-i sünnet'in burhani, muhaddislerin sultanı" diye zikredilir (Halîl Merdem Bek, s. 73-74). Akaid sahasında Ahmed b. Hanbel'in metodunu kabul etmekle birlikte Vehhâbî düşüncesinin etkisi altında kalmamış (a.g.e., s. 165), zaman zaman edebî değeri yüksek şiirler yazmıştır (a.g.e., s. 74-75; Hayreddin ez-Ziriklî, V, 170).

Eserleri. 1. *el-İkdu's-semîn fi beyâni mesâ'ili'd-dîn*. Selef akidesi doğrultusunda kaleme alınmış olup müellifin en kapsamlı eseridir (Kahire 1325; bk. Avvâd, II, 433). Oğlu Muhammed Emîn esere *et-Tavzîh ve't-tebyîn li-mesâ'ili'l-İkdu's-semîn* adıyla bir şerh yazmıştır (Abdullah Muhammed el-Habeşî, II, 1197). 2. *el-Kevkebü'l-münîr fi şerhi'l-Münâvî [ale's-] şâgîr*. Süyûtî'ye ait *el-Câmi'u's-şâgîr*'e Muhammed Abdürraûf el-Münâvî'nin yaptığı *Feyzü'l-kağîr* adlı şerhin yine onun tarafından yapılmış olan *et-Tey-sîr bi-şerhi'l-Câmi'i's-şâgîr* isimli muhtasarına ait bir şerh olmalıdır (*DİA*, XXXI, 573). 3. *er-Red 'ale'l-İmâmiyye*. 4. *Telhîşu İrşâdi's-sâlik ilâ fıkhi'l-İmâm Mâlik*. Büyük bir ihtimalle, Şehâbeddin Abdurrahman b. Muhammed b. Asker el-Bağdâdî'ye ait *İrşâdu's-sâlik ilâ eşrefi'l-mesâlik fi fıkhi'l-İmâm Mâlik* adlı eserin kısaltılmış şeklidir. 5. *Zuhrü'l-me'âd fi mu'ârazati Bânet Sü'âd*. Kâ'b b. Züheyr'in Hz. Peygamber'e sunduğu kasidede nazîredir (nüshaları için bk. *Mu'cemü'l-mahtûât*, II, 962). 6. *Târîhu Bağdâd fi'l-vekâ'î ve terâcimi'l-ulemâ*. 7. *Şerhu't-Ta'arruf fi'l-aşleyn ve't-taşavvuf*. İbn Hacer el-Heytemî'ye ait eserin şerhidir. 8. *Şerhu Makâşidi'l-İmâm en-Nevevî*. Eserin aslı akad, ibadet ve tasavvufa ilgili bir risâledir (*DİA*, XXXIII, 48; krş. Mahmud Şukrî el-Âlûsî, s. 74). Bazı kaynaklarda Süveydî-

ye nisbet edilen *Sebâ'ikü'z-zeheb fî ma'rifeti ensâbi'l-⁵Arab* adlı eserin oğlu Muhammed Emîn'e ait olduğu tesbit edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sened el-Basrî, *Eşfe'l-mevârid*, Kahire 1313, s. 101-109; Mahmûd Şükrî el-Âlûsî, *el-Miskû'l-ezfer*, Bağdad 1348/1930, s. 73-79; M. Cemil eş-Şattî, *Ravzû'l-beşer fi a'yânî Dimaşk fi'l-karnî's-sâlis* 'aşer, Dimaşk 1365/1946, s. 64, 178-180; *İzâhu'l-meknûn*, I, 540; II, 105, 394-395; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 773; K. Avvâd, *Mu'cemü'l-mü'el-lifîne'l-İrâkıyyîn*, Bağdad 1969, II, 433; Hayreddin ez-Zirikî, *el-A'lâm*, Beyrut 1389/1969, V, 170; Halîl Merdem Bek, *A'yânü'l-karnî's-sâlis* 'aşer fi'l-fıkr ve's-siyâse ve'l-ictimâ', Beyrut 1977, s. 73-75, 165; Abdülhay el-Kettânî, *Fihristü'l-fehâris*, II, 1008-1010; M. Mutî' el-Hâfız - Nizâr Abâza, *'Ulemâ'ü Dimaşk ve a'yânühâ fi'l-karnî's-sâlis* 'aşer el-hicrî, Dimaşk 1412/1991, I, 264-265; Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, Beyrut 1414/1993, II, 506; Baytâr, *Hilyetü'l-beşer* (nşr. M. Behcet el-Baytâr), Beyrut 1413/1993, II, 1076-1077, 1095; Sâlihiyye, *el-Mu'cemü's-sâmil*, III, 231; Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Câmi'u's-sürûh ve'l-havâşi*, Ebûzabî 1425/2004, I, 718; II, 1020, 1197; III, 1790; *Mu'cemü'l-mahtûtâtü'l-mevcûde fî mektebâti İstânbûl ve Ânâtüli* (haz. Ali Rıza Karabulut), [baskı yeri ve tarihi yok], II, 962; M. Yaşar Kandemir, "Münâvî, Muhammed Abdür-raûf", *DİA*, XXXI, 573; a.m.f., "Nevevî", a.e., XXXIII, 48.

MUHAMMED ARUÇI

SÜVEYDÎ, İzzeddin

(bk. İBNÜ'S-SÜVEYDÎ).

SÜVEYDÎ, Muhammed Emîn

(محمد أمين السويدي)

Ebü'l-Fevz Muhammed Emîn
b. Alî b. Muhammed Saîd b. Abdillâh
es-Süveydî el-Bağdâdî
(ö. 1246/1831)

Akaid, fıkıh,
tasavvuf ve tarih alanlarındaki
eserleriyle tanınan
Bağdatlı âlim.

1200 (1786) yılının sonlarına doğru Bağdat'ta doğdu. Bazı kaynaklarda bu tarihin 1100 olarak gösterilmesi (Mahmûd Şükrî el-Âlûsî, s. 84) bir yazım hatası olmalıdır. İlk öğrenimini babasından yaptı. Hocaları arasında babasından başka bir isim zikredilmemiştir. Nakşibendî tarikatına Hâlid el-Bağdâdî yoluyla intisap eden Süveydî'nin yetiştirdiği öğrenciler hakkında da bilgi yoktur. Hac dönüşü Necid bölgesindeki veba salgınında Büreyde köyünde öldü. Kaynaklarda Muhammed Emîn'in çeşitli ilimlerde zengin birikim sahibi olduğu belirtilmekte, onun da babası gibi erdemli

bir hayat yaşadığı ve bölgede takdirle karşılandığı zikredilmektedir. Zaman zaman şiir yazdığı da ifade edilir. Özellikle takvimcilik, kible ve vakitlerin belirlenmesine dair çalışmalarıyla ön plana çıkmıştır (İhsanoğlu v.dğr., II, 568).

Eserleri. 1. *Sebâ'ikü'z-zeheb fî ma'rifeti kabâ'ili'l-⁵Arab*. Kalkaşendî'nin *Nihâyetü'l-ereb fî ma'rifeti ensâbi (kabâ'ili)'l-⁵Arab* adlı eserine zeyil olarak kaleme alınmış, 1229 (1814) yılına kadar gelen eser bazı kaynaklarda *Sebâ'ikü'z-zeheb fî ensâbi'l-⁵Arab* diye kaydedilmiştir (*İzâhu'l-meknûn*, II, 2; İzzeddin Alemüddin, VIII/8 [1347/1928], s. 452). Ensâb ilminin öneminden, erken dönem Arap tarihinden, eyyâmü'l-Arab'dan bahseden eserin esas kısmı Arap kabileleri hakkında alfabetik şekilde düzenlenmiş bir sözlük niteliğindedir (Bağdat 1280; Bombay 1296; Beyrut 1986; geniş bilgi için bk. Mingana, s. 412-413; Fendik, s. 419). 2. *el-İ'tibâr fî hamli'l-esfâr*. Zeynüddin el-İrâkî'nin *el-Muğnî'an hamli'l-esfâr fi'l-esfâr fî tahrici mâ fi'l-İhyâ'i mine'l-ağbâr* adlı eserine zeyil mahiyetinde yapılmış bir çalışmadır. İrâkî'nin *İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn*'deki hadislerden isnadını bulamadığı, dolayısıyla mevzû kabul ettiği 271 rivayeti Süveydî bir araya getirmiş (nşr. Ali Rızâ b. Abdullah b. Ali Rızâ, Demenhûr [Kahire] 1414/1993), nâşir de Süveydî'nin dikkatinden kaçan otuz altı rivayeti kitabına eklemiştir. Müellif kitabını *el-İ'tibâr fî hamli'l-esfâr* adıyla zikretmesine rağmen (s. 15) nâşir eseri *el-Mevzû'ât fi'l-İhyâ' ev el-İ'tibâr fî hamli'l-esfâr* ismiyle yayımlamıştır. 3. *et-Tavzîh ve't-tebyîn limesâ'ili'l-İkdi's-semîn*. Babası Ali b. Muhammed'in *el-İkdi's-semîn fî beyâni mesâ'ili'd-dîn* adlı eserine yazdığı bir şerh olup (Mahmûd Şükrî el-Âlûsî, s. 83; Abdullâh Muhammed el-Habeşî, II, 1197) Bağdatlı İsmâil Paşa tarafından *Şerhu'l-İkdi's-semîn* adıyla da zikredilmiştir (*İzâhu'l-meknûn*, I, 339; II, 105). 4. *el-Cevâhir ve'l-yevâkit fî ma'rifeti'l-kibleti ve'l-mevâkit* (a.g.e., I, 381; yazma nüshaları için bk. Brockelmann, II, 785; İhsanoğlu v.dğr., II, 568; İzzeddin Alemüddin, VIII/8 [1347/1928], s. 452). 5. *Qalâ'idü'l-ferâ'id fî şerhi'l-Makâşid*. Muhammed Emîn de babası gibi Nevevî'nin akaid, ibadet ve tasavvuf ile ilgili *el-Makâşid* adlı risâlesine bir şerh yazmıştır (*İzâhu'l-meknûn*, II, 238). Yazma nüshaları bulunan eser (Brockelmann, II, 785; Üsâme en-Nakşibendî, IV/1 [1395/1975], s. 182) *el-Fevâ'idü's-sâtî'a (el-Kevakibü's-sâtî'a) fî beyâni'l-makâşidi'n-nâfi'a* adıyla da zikredilmektedir (krş. Abdullâh Muhammed el-Habeşî, III, 1790;

Ömer Rızâ Kehhâle, III, 144). 6. *Qalâ'idü'd-düer fî şerhi risâleti İbn Hacer*. İbn Hacer el-Heytemî'nin *et-Ta'arruf fi'l-aşleyn ve't-taşavvuf* adlı eserine yapılan şerhtir (Abdullah Muhammed el-Habeşî, I, 603; İzzeddin Alemüddin, VIII/8 [1347/1928], s. 451-452). 7. *eş-Şârimü'l-hadîd fî unukı şâhibi Selâsili'l-hadîd*. İbn Usfûr el-Bahrânî tarafından İbn Ebü'l-Hadîd'in *Şerhu Nehci'l-belâğ'sına* reddiye mahiyetinde yazılan *Selâsili'l-hadîd fî takyidi İbn Ebi'l-Hadîd* adlı esere paralel olarak yapılan bir çalışmadır (*İzâhu'l-meknûn*, II, 62; İzzeddin Alemüddin, VIII/8 [1347/1928], s. 452-453; yazma nüshası için bk. Üsâme en-Nakşibendî, IV/1 [1395/1975], s. 187). 8. *es-Sehmü's-sâ'ib fi'ired'ale'l-anid el-kâzib*. Hâlid el-Bağdâdî hakkında ortaya atılan iftiralara cevap niteliğindedir. Bağdatlı İsmâil Paşa *Keşfü'z-zunûn*'un zeylinde eseri bu adla zikretmesine rağmen *Hediyetü'l-ârifîn*'de *es-Sehmü's-sâ'ib li-men semmâ eş-şâlih bi'l-mübtedi'l-kâzib* ismiyle kaydetmektedir (*İzâhu'l-meknûn*, II, 32; *Hediyetü'l-ârifîn*, II, 364; İzzeddin Alemüddin, VIII/8 [1347/1928], s. 452). 9. *Def'u'z-zalûm 'ani'l-vukû'i fi'ırzî hâze'l-mazlûm*. Yine Hâlid el-Bağdâdî'ye yönelik ithamlara cevap mahiyetinde kaleme alınan bir eserdir. Brockelmann'daki kayıtlara göre eser, *Risâle fî tefkiri's-seyh Hâlid el-Kürdî en-Nakşibendî* adlı bir risâleye reddiye niteliğindedir (Brockelmann, II, 785; *İzâhu'l-meknûn*, I, 474). 10. *Risâle fi'l-vâcib ve'l-mümkîn* (Şeyho, I, 93; Mahmûd Şükrî el-Âlûsî, s. 83; Halîl Merdem Bek, s. 166).

Süveydî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Şerhu Târîhi İbn Kemâl Bâşâ, el-Kevkebü'z-zâhir fi'l-fark beyne 'ilmeyi'l-bâtın ve'z-zâhir, Mu'inü's-su'lûk 'ale's-seyri ve's-sülûk ilâ meliki'l-mülûk, el-Minehu'l-ilâhiyye fî şerhi Tahmisi'l-Lâmiyye, el-Behcetü'l-marđiyye fi'htişâri't-Tuhfe el-ignâ 'aşeriyye, Fethu'r-rahmân fi mevâizi şehri ramazân, Kitâb fi'r-Red' ale'r-Râfıza, Risâle fî mevlidi'n-nebî* (eserlerinin listesi ve yazma nüshaları için ayrıca bk. Şeyho, I, 93; Serkîs, s. 1065; Mahmûd Şükrî el-Âlûsî, s. 83-84; Brockelmann, II, 785; *İzâhu'l-meknûn*, I, 203, 339, 381, 474; II, 2, 32, 62, 105, 238, 393, 518, 575; *Hediyetü'l-ârifîn*, II, 364; Zirikî, VI, 267; Ömer Rızâ Kehhâle, III, 144; Üsâme en-Nakşibendî, IV/1 [1395/1975], s. 180, 182, 184, 186-187, 198).

BİBLİYOGRAFYA :

L. Şeyho, *el-Âdâbü'l-Arabiyye fi'l-karni't-tâsi'* 'aşer, Beyrut 1924, I, 93; Serkîs, *Mu'cem*, s.